

نام‌های باتانی استان

هران

مصطفی پاگد

نامه‌ی باستانی استان

تهران

مصطفی پاشنگ

پاشنگ، مصطفی، ۱۲۲۸ -	: سرشناسه
نام‌های استانی استان تهران/ مصطفی پاشنگ.	: عنوان و نام پدیدآور
تهران: مصطفی پاشنگ، ۱۳۹۶.	: مشخصات نشر
۴۱۲ ص.	: مشخصات ظاهری
978-60004-8125-4	: شابک
فیبا	: وضعیت فهرست نویسی
نمایه.	: یادداشت
نام‌های جغرافیایی-- ایران -- تهران (استان) -- ریشه‌شناسی	: موضوع
Names, Geographical-- Iran -- Tehran (Province) -- Etymology	: موضوع
نام‌های جغرافیایی-- ایران -- تهران (استان) -- تاریخ	: موضوع
Names, Geographical-- Iran -- Tehran (Province) -- History	: موضوع
DSR ۲۰۰۷/۵۴۳ ب۲ ۱۳۹۶	: رده‌بندی کنگره
۹۵۵/۵۱۲	: رده‌بندی دیجیتی
۴۸۰۷۱۷۰	: شماره کتابشناسی ملی

عنوان: نام‌های استانی استان تهران

نویسنده: مصطفی پاشنگ

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

ناشر: مولف

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

چاپ: سورنا

آدرس: خ ژاندارمی - مجتمع ناشران کوثر - زیر همکف

واحد ۶ - سورنا - تلفن: ۶۶۴۹۴۳۶۱

پهلوت نوشه‌ها

شماره رویه

نوشه‌ها

۷	پیش گفتار
۱۱	فرگرد یکم
۱۱	بخش یکم: پهلوت نام‌های استانی شهرها و روستاهای شهر تهران
۳۶	بخش دوم: نام‌های استانی شهرها و روستاهای استان تهران
۱۱۴	فرگرد دوم
۱۱۴	بخش یکم: پهلوت نام‌های استانی کوه‌های استان تهران
۱۳۳	بخش دوم: نام‌های استانی کوه‌های استان تهران
۱۸۷	فرگرد سوم
۱۸۷	بخش یکم: نام‌های استانی اسلام و فرهنگ مردم این سرزمین
۱۹۰	بخش دوم: تهران
۱۹۵	بخش سوم: شاهنامه و نام‌های استانی استان تهران
۱۹۹	بخش چهارم: دگرگونی در نام‌های استانی استان تهران
۲۰۸	بخش پنجم: دیرینگی استان تهران
۲۱۲	بخش ششم: آیین‌های استانی در سرزمین ری استان و ایران
۲۲۹	بخش هفتم: آیین‌ها و دیدگاه‌های دانشمندان و نویسندگان
۲۴۸	بخش هشتم: آیین‌ها و فرهنگ
۲۴۹	نمادهای آیین مهر
۲۵۶	نمادهای مهری
۲۵۸	نمادهای دیوانی آیین مهر
۲۶۶	بخش نهم: آناهیتا و زبان پارسی

۲۷۰	فرگرد چهارم
۲۷۰	بخش یکم؛ زبان و زمان و فرهنگ
۲۷۳	زبان پارسی پیش از تاخت و تاز تازیان
۲۷۵	الف: نامهای باستانی ساخته شده از تکواز هسته‌ای و آریایی سن (san) = آموزش
۲۷۶	ب: نامهای ساخته شده از تکواز هسته‌ای و آریایی (ری) = درخشان
۲۷۷	پ: نامهای ساخته شده از تکوازهای هسته‌ای و آریایی گی و جی = زندگی
۲۸۱	بخش دوم؛ نامهای باستانی ساخته شده از تکوازهای هسته‌ای در استان تهران
۲۸۴	نامهای باستانی استان تهران ساخته شده از تکوازهای ریشه‌ای و آریایی زبان پارسی
۲۸۸	کاربردی‌ترین تکوازهای آریایی هسته‌ای و ریشه‌ای زبان پارسی
۲۸۹	ساختمان نامهای باستانی پارسی
۲۹۴	پهرست فرگرد چهارم
۳۰۰	بخش سوم؛ سخنی کوتاه در زمینه‌ی نامهای باستانی خیابان‌ها و کوچه‌های شهر تهران
۳۰۱	بخش چهارم؛ شهر تهران از چهار دهه‌ی پیش تا اکنون
۳۰۳	بخش پنجم؛ نامهای باستانی بخش ۱ تهران (شمран)
۳۲۰	جشن‌های کهن ایران زمین
۳۵۱	بخش ششم؛ نامهای باستانی رواسان (لواسان)
۳۷۰	بخش هفتم؛ نامهای باستانی شهر تهران بخش ۳ تهران
۳۸۷	دروس (darus)
۳۸۸	دیرینگی دروس از دیدگاه باستان شناسی
۴۰۰	قلهک (Kul-hak)
۴۰۱	قیطریه (Keytariye) (گی ترايه)
۴۱۲	نمایه‌ها (یاری نامه‌ها)

پیش گفتار

این درست است که زمینه‌ی سخن در این کتاب نامهای استانی استان تهران است. اما گوهر سخن ژرف ساخت زبان پارسی است زبانی که چندین هزار سال گزارش‌کننده‌ی فرهنگ مردم ایران زمین بوده و اکنون هم هست. اما در این زمینه باید باور کرد که ما از روزگار امروز که به گمانه روشن است به روزگاری به دیرینگی چند هزار سال که از دیدگاهی تیره و تاریک است نگاه کرده‌ایم. و یا از نیمه روشن به تاریکی و تم نگریسته‌ایم. و با دیدگاهی تیره و دانش امروزی و پژوهش‌های میدانی و کتابخانه‌ای به داوری و بررسی سال‌های دور فراموش شده پرداخته‌ایم. بی‌گمان اگر با این دیدگاه به زبان پارسی و یا نامهای استانی ایران بزرگ که اندام‌های بنیادین زبان پارسی کنونی نامیده می‌شود نگاه شود. می‌شود هزاران گونه گمانه‌پردازی کرد. و از آن گمانه‌پردازی‌ها کتاب‌های فراوانی نوشت و یا می‌توان کتاب‌سازی کرد. و نوشت چه کسانی در چه روزگاری و در چه کتابی چه نوشه‌اند. و یا چه کسانی درست و یا چه کسانی نادرست نوشه‌اند.

نارساتر از همه‌ی این دیدگاه‌ها آن است که بدون بررسی و پژوهش گروهی از این دیدگاه‌ها را بسته به نیاز و روند زندگی خود پذیرفت و به یک باور فرمایشی رسیده و به درست بودن آن پافشاری کرد. یا می‌توان زبان را از فرهنگ سوا کرد و دست ابزاری برای گرایش‌ها و خواسته‌ها دانست. بی‌گمان اگر چنین باورهایی فraigیر شود. یا گویشوران و دست اندرکاران فرهنگ و زبان و آموزش‌دهندگان زبان به این باورها برسند زبان در بن بست زبانی گرفتار آمده است. زیرا که اندیشیدن در زمینه‌ی زبان به بن بست رسیده است و زبان پارسی که هسته آن از (نوا + خرد) سامان‌دهی شده است. خرد از هسته‌ی زبان گرفته می‌شود. و یا اندیشه از زبان سوا می‌شود و گویشوران زبان در زمینه‌ی زبان خود نمی‌اندیشند. مانند اینکه گویشور زبان و یا

دانش اندوخته در زمینه‌ی زبان از خود نمی‌پرسد واژه‌ی (گمان)^۱ چگونه ساخته شده است. و یا چرا نام این کلان شهر را تهران^۲ و نام آن کلان شهر دیگر را کرج^۳ و یا چرا آن میدان را ونک^۴ نامیده‌اند.

ناگفته نماند که گروه این نام‌های باستانی اندک نیست در چهار استان از ایران بزرگ [استان تهران، استان میانه (مرکزی)، استان خوزستان و استان لرستان] تا کنون نزدیک به ۷۷۵۰ نام باستانی با تکیه بر پژوهش‌های میدانی گستردۀ شناسایی شده است. و در یک پژوهش میدانی گذرا و با تکیه بر انگارش زبان (ریاضی و زبان) به گمانه پیش از بیست هزار نام باستانی شناسایی شده است. که ژرف ساخت این نام‌ها اندام‌های بنیادین زبان پارسی است. این نام‌های باستانی یا واژگان را هم اکنون مردم ایران بسته به کوچک و بزرگ بودن شهرها و روستاهای هر روز چندین بار به زبان می‌رانند. و بخش بزرگی از زبان و فرهنگ مردم ایران نامیده می‌شود. اما این نام‌های گوهریک و یا ژرف ساخت زبان پارسی به بهانه‌ی نام بودن از زبان کنار گذشته شده است. و اگر هم بخواهیم بدون پرده پوشی بگوییم. ما بنیاد و شالوده‌ی زبان پارسی را کنار گذاشته‌ایم و به واژه‌سازی‌های خنده دار از آمیختگی زبان پارسی با زبان تازی نشسته‌ایم. زیرا اندیشه و اندیشیدن را از زبان گرفته‌ایم یا اینکه زبان پارسی را که از پیوند (نوا + خرد) است خرد را رها کرده و نوا را چسبیده‌ایم. هنگامی هم که اندیشیدن در زمینه‌ی زبان به بن بست رسید. بی‌گمان زبان پارسی از زمان جا خواهد ماند.

۱- گمان: (گم + مان) (گم: ناپیدا + مان: خرد) گمان: خرد گم شده، خرد ناپیدا

۲- تهران: ساخته شده‌ی آراسته

۳- کرج: آفریده شده برای زندگی

۴- ونک: پیروزی، ستایش، نیایش (ریشه‌یابی در همین کتاب)

در چنین روندی زبان پارسی پاسخ گوی نیاز گویشوران خود نیست. در این کتاب نزدیک به ۱۳۰۰ نام باستانی که هنر خردورزی نیاکان مردم امروز این سرزمین‌ها است شناسایی و ریشه‌یابی شده است. آیا این ۱۳۰۰ اندام زبانی در ادب‌ساز امروز به کار گرفته می‌شود؟ اگر چنین است ادب‌وار و روند آموزش و هنر نوشتن همگام با فرهنگ مردم امروز ایران زمین است و مردم امروز ایران در زمینه‌ی فرهنگ و زبان خود به اندیشه نشسته و زبان خود را با زمان هماهنگ کرده و فرهنگ امروز خود را گزارش می‌کنند. اما اگر چنین نیست و زبان ادبیک امروزی با نزدیک به ۶۰٪ واژه‌های بیگانه بدor از فرهنگ مردم این مرز و بوم راهی دگرگونه می‌پیماید، بی‌گمان خرد زبان کنار گذاشته شده و آن زبان گویشی دست ساز و نوپا خواهد بود. زیرا که زبان بدون ژرف ساخت گویش خوانده می‌شود. از سویی نمی‌توان گفت که استان تهران تنها همین ۱۳۰۰ نام باستانی را داشته است. بی‌گمان شمارگان نامهای باستانی تهران بسیار افزون‌تر است. و شمار فراوانی از آن نام‌ها چنان به فراموشی سپرده شده است که من نتوانستم ردپایی از آن نام‌ها ببایم، شاید از ناتوانی من بوده. اما بی‌گمان در شناسایی و ریشه‌یابی این نام‌های باستانی اندک نادرستی‌هایی به چشم خواهد خورد. اما نه آنچنان که از هسته‌ی زبان و یا چهارچوب انگارش زبان (ریاضی و زبان) به دور باشد، اما هر چه هست من شاگرد فرهنگ چند هزار ساله‌ی این سرزمین هستم نه استاد فرهنگ این سرزمین. می‌توان کمتر خرد گرفت و این شاگرد را راهنمایی کرد. زیرا که در پژوهش‌های تن فرسا و پر هزینه‌ی میدانی دست یاری نبود. اما آنچه که یافته و در این کتاب نوشته شده است آن نیست که بگوییم در گذشته چه بوده است می‌گوییم اکنون هست و فرهنگ مردم امروز این سرزمین است که دیرینگی چند هزار ساله دارد و آنچنان ارزان هم به دست نیامده است. نیاکان مردم این سرزمین‌ها برای نگهداری و نگهبانی از این فرهنگ چند هزار ساله.

جنگ‌ها کرده و کشته‌ها داده‌اند. و رنج‌ها کشیده‌اند. و بارها زندگی آنان به آتش کشیده شده است. پس باید به آن بها داده شود. و من نگارنده و پژوهشگر هم شادمان از آنم که توانسته‌ام گوشه‌هایی از این فرهنگ گرانسنسنگ را از زیر بار گرد زمان بیرون آورده و به تماسا بگذارم. به امید اینکه مردم این سرزمین هم با نگاهی به درخشش فرهنگ خود با پژوهش بیشتر بر بالندگی فرهنگ ایران زمین بیفزایند.

با درود و سپاس مصطفی پاشنگ

فرگرد یکم

بخش یکم: پهرست نام‌های استانی شهرها و روستاهای شهر تهران

نام بومیک	نام باستانی	مانیک و جایگاه	رویه
آب اسک	Āb ask	درخشانی نوشته‌های بنیادین نام روستایی از شهر ریته	۱۱۲
آبکلا	Āb- kalā	دژ درخشان نام روستایی از شهر بومهن	۹۸
آجان	Ugān	دانشمندان، آگاهان نام روستایی از بخش کیلان از شهرستان دماوند	۸۰
اختر آباد	Axtarābād	آباد از نماد هفت اختر نام دهستانی در بخش صفادشت از شهرستان شهریار.	۴۲
آدران	Āderān	بزرگ منشان، آبرومندلان آدران: نام دهستانی از شهرستان رباط کریم	۳۶
آراد	Arad	بخشنده نام روستایی از حسن آباد	۱۱۱
ارتاشان	Artāšān	درست کار با شکوه نام روستایی از بخش کیلان از شهرستان دماوند	۷۴
اردینه	Ardineh	شهر راستی و درستی نام روستایی از شهر بومهن	۹۹

نام بومیک	نام باستانی	مانیک و جایگاه	رویه
ارمبویه	Ārām buyrh	آرامش دهنده‌ی خورشید.	۶۵ نام روستایی از شهرستان پاکدشت
آرنگی	Arangi	شکوه زندگی	۸۳ نام روستایی از شهر آبرد
آرو	Āru	کوتاه شده‌ی آروکو = آزادمی بزرگ	۷۱ نام روستایی از شهرستان فیروزکوه
آرو	Āru	چالاک، تند و تیز	۱۰۶ نام روستایی از شهرستان فیروزکوه
استور	Astur	بزرگ، نیرومند	۴۳ نام روستایی از دهستان اخترآباد در بخش صفادشت
اسکمان	Askemān	الف: جایگاه ماندگار. ب: نشانه‌ی ماندگار.	۵۱ نام روستایی از دهستان زرگان از بخش باگستان
اسکولو	askerā	بن نوشته‌ها، نوشته‌های بنیادین	۶۰ نام روستایی از بخش جواد آباد از شهرستان ورامین
آسور	Āsur	زندگی بخش	۹۲ نام روستایی از بخش ارجمند

نام بومیک	نام باستانی	مانیک و جایگاه	رویه
افجه	آفجي	درخشان زندگی نام دهستانی از شهرستان لواسان	۹۶
آفرین	Āfarin	ستایش نیک نام روستایی از دهستان کریم آباد از شهرستان پیشوای	۶۷
آلورد	Ari- dar	درهی مهر و پیمان و دوستی نام روستایی از بخش ارجمند	۸۹
انا	Anā	کوتاه شدهی انادی = جاودان نام روستایی از شهر بومهن	۹۸
اندرآب	Anderā āb	درخشانی اندا (اندرا نام خدای نخستین نژاد آریا پیش از آیین مهر است) نام روستایی از شهرستان فیروزکوه	۷۲
اندرو	Anderu	باغ آراسته، باغ به دور از زشتی نام روستایی از شهرستان فیروزکوه	۱۰۷
اندریه	Andariyeh	جایگاه اندران (نام خدای نخستین نژاد آریایی) نام خدای آسمان‌ها پیش از آیین مهر.	۹۲
اندو	Andu	به دور از زشتی نام روستایی از شهرستان لواسان	۹۷

ردیفه	مانیک و جایگاه	دانش	نام باستانی	نام بومیک
۱۰۴	نام شهری در استان تهران	دانش	اندیشه	اندیشه
۸۵	زندگی بخش آراسته نام روستایی از شهر آبسرد	اهران	Ahrān	اهران
۷۸	شهر کوچک و زیبای راستی و درستی نام روستایی از بخش کیلان از شهرستان دماوند	اورچورنک Určurnak	اورچونک	اورچونک
۷۲	شهر نیایش، شهر ستایش، شهر یاری دهنه	اوژنه	Uzaneh	اوژنه
۱۰۴	بامدادان نام دهستانی از شهر فشم	اوشاں	Ušān	اوشاں
۵۹	جایگاه کوچک خوش بختی و فراوانی نام روستایی از شهرستان ورامین.	ایژدانک Iždānak	ایجدانک	ایجدانک
۹۴	روشنایی نام روستایی از لواسان بزرگ	ایرا	Aerā	ایرا
۴۶	جایگاه درخشان نام روستایی در نزدیکی نسیم شهر	ایرین	Eyrin	ایرین
۵۲	ستوده شدگان نام روستایی از شهرستان شهریار	باوان	Bāvān	بابان

رویه	مانیک و جایگاه	نام باستانی	نام بومیک
۶۳	پیشوار آین برهمایی نام روستایی از شهرستان ورامین	برهمن Brahman	برهمن
۸۰	دره‌ی بلند، دره‌ی بالند نام روستایی از بخش مهرآباد از شهرستان رودهن	برزاندر Barzāndar	برزاندر
۴۴	جایگاه بخشندۀ نیروی خدایی نام روستایی از شهرستان ریاط کریم	بغره baғ reh	بغه
۴۳	بخشندۀ، جایگاه بخشش نام روستایی از بخش وحیدیه از شهرستان شهریار	بگه Bageh	بگه
۸۹	خوب‌ها، نیکوها نام روستایی از بخش ارجمند	بهان Behān	بهان
۴۸	آبدی پیروزمند نام روستایی از اسلام شهر	بهرام آباد Bahram ābād	بهرام آباد
۸۹	نیکوی کوچک نام روستایی از بخش ارجمند	بهک Behak	بهک
۴۷	آباد از منش نیک نام روستایی در نزدیکی نسیم شهر	بهمن آباد Bahman ābād	بهمن آباد
۷۷	سرخ گون نام روستایی از بخش کیلان از شهرستان دماوند	بوران Burān	بوران

نام بومیک	نام باستانی	مانیک و جایگاه	رویه
بوم هن	Bume han	سوزمین شایسته نام یکی از شهرهای استان تهران	۱۰۳
پارچین	Pārjin	نگهبان جایگاه زندگی نام دهستانی در نزدیکی پاکدشت	۶۸
پاسال دره	Pāsā darreh	درهی ساخته شده و نگهبانی شده نام روستایی از شهرستان فیروزکوه	۹۰
پردیس	Pardis	الف: نشان دهندهی شکوه. ب: پیرامون چیده شده، باغ، بهشت نام یکی از شهرستان‌های استان تهران	۱۰۴
پرنان	Parnān	نام ستاره‌ی پروین نام روستایی از شهرک قدس	۵۱
پلایین	Pelāyin	الف: نام دیگر ستاره‌ی باران. ب: ستایشگر، نیایشگر نام روستایی از شهرک آفتاب	۵۳
پیرده	Pirā deh	ده پیراسته نام روستایی از شهرستان فیروزکوه	۹۳
تجره	Tajareh	کاخ تابستانی نام روستایی از شهرستان ورامین	۶۴
ترشنبه	Taršan- beh	خانه‌های تراوا و نیکو نام روستایی از بخش فیروزبهرام از اسلام شهر	۴۹

نام بومیک	نام باستانی	مانیک و جایگاه	رویه
تنگه سازی	تنگا ساری Tangā sāri	ساخته‌هی زیبای درخشان نام روستایی از بخش کیلان از شهرستان دماوند	۷۶
تودره	تو دره Tav darreh	دره‌ی توانمندان نام روستایی از شهر آبرسد از شهرستان دماوند	۸۲
تولک	تورک Turak	توانمند کوچک نام روستایی از شهر آبرسد	۸۴
تیجین	تی جین Ti - jin	جایگاه نمایان زندگی نام روستایی از شهرستان پاکدشت	۵۳
جهان آباد	جهان آباد Jahān ābād	آبادی شایسته‌ی زندگی نام روستایی از شهرستان پیشوای	۶۶
جور	جی ور Ji var	باغ زندگی نام روستایی از شهر بومهن	۱۰۰
جوزک	جی زاک Ji- zāk	هستی زندگی نام روستایی از شهر بومهن	۱۰۰
جوشانک	جی شانک Ji- šanak	خانه‌ی کوچک زندگی نام روستایی از شهر فشم	۸۶
جی رود	جی رود Ji rud	زندگی بالنده نام روستایی از شهر فشم	۸۶
جیتو	جیتو Ji- tu	توان زندگی، نیروی زندگی نام دهستانی از شهرستان پاکدشت	۵۴